

Torpaq analizinin aparılması məhsuldarlığın artırılmasında vacib şərtidir

Torpaqlardan elmi əsaslarla düzgün və səmərəli istifadə edilməsi çox əhəmiyyətli amillərdən biridir. İntensiv əkinçiliyin qarşısında duran əsas məsələlərdən biri, kənd təsərrüfatı bitkilərindən yüksək məhsul alınmasıdır. Bəçirilən bitkilər hər il əsas və əlavə məhsul ilə birlikdə torpaqdan kifayət qədər qida maddəsi mənimsəyir. Əgər mənimsənilən qida maddələri gübrələr şəklində torpağa qaytarılmazsa nəticədə torpağın münbitliyi azalır.

Torpağın münbitliyini artırmaq üçün mülkiyyətçi ilk növbədə onun tərkibindəki qida maddələrinin miqdarını və həmin torpaqda hansı tədbirlərin həyata keçirilməsini bilməlidir. Bunun üçün, əkinəyararlı torpaqlardan torpaq nümunəsi götürülüb analiz olunmalıdır. Analiz üçün nümunələr əkin sahələrinin hər 1-10 hektarından bir nümunə olmaqla 0-30 sm dərinliyindən bur və bel ilə götürülür. Torpaq nümunələri tarlanın və ya meyvə bağının bir tərəfindən digərinə uzanan düz xətt üzərindən deyil, ziq – zaq formalı bir cızıq üzərindən 15-20 addımda bir götürülməlidir.

Meyvə və üzüm bağlarından 0-30 sm və 30-60 sm olmaqla iki fərqli dərinliklərdən torpaq nümunəsi götürülür.

Tərəvəz yetişdiriləcək sahələrdən torpaq nümunələri götürərkən ziq-zaq xəttin küncələrindəki hər nöqtədən V hərifi şəklində 30 sm dərinliyində çuxur açılır, daha sonra bu çuxurun bir üzündən 3-4 sm qalınlığında bir torpaq dilimi götürülür. Götürülən torpaqlar bir plastik vedrədə qarışdırılır. Bu qarışıqdan ən çox 1 kq torpaq nümunəsi iri daş, çöp və digər yad cisimlərdən təmizlənərək etikətlənilib bir torbaya qoyulur. Torbadakı torpaq nümunəsinin kimə aid olduğu, hansı sahədən götürüldüyü, sələfinin hansı bitki olduğu və hansı bitkinin əkiləcəyi haqqında məlumatlar kağıza qeyd olunaraq torbanın içinə qoyulur və vaxt keçirilmədən laboratoriyaya çatdırılır.

Laboratoriyada bitkilərin məhsuldarlığına təsir göstərən ən mühüm kimyəvi elementlərdən azot, fosfor və kaliumun miqdarı, humus, karbonatlıq, elektrik keçiriciliyi, torpaq mühitinin təyini analizləri aparılır. Analizlərin nəticələrinə əsasən torpaq kartoqramları hazırlanır və əkiləcək bitkilərin qida maddələrinə tələbatından və məhsuldarlığından asılı olaraq hər bir bitki üçün üzvi və mineral gübrələrin normaları müəyyənləşdirilir.

Kənd təsərrüfatı bitkilərinin yaxşı inkişafı və yüksək məhsuldarlığı üçün gübrə normasının düzgün tənzimlənməsi çox vacibdir.

Mineral və üzvi gübrələrin səmərəliliyinin yüksəldilməsi üçün gübrələrin növləri, formaları, dozası, verilmə vaxtı, verilmə üsulu digər aqrotexniki tədbirlərlə düzgün əlaqələndirilməli, bitkilərin bioloji xüsusiyyətləri və s. nəzərə alınmalıdır.

Mineral gübrələrdən düzgün və səmərəli istifadə edilməsində torpaqların qida maddələri ilə təmin olunma kartoqramının əhəmiyyəti olduqca böyükdür.

Torpaqların aqrokimyəvi təhlili və torpaq kartoqramları sərbəst sənəd olub, gübrələrin elmi əsaslarla tətbiq olunmasına xidmət edir. Kartoqramlarda ayrı-ayrı torpaqların ümumi azot, mütəhərrik fosfor və mübadiləvi kaliumla təmin olunma dərəcələri və müxtəlif bitki sahələrinə təsiredici maddə hesabı ilə bu maddələrdən nə qədər veriləcəyi göstərilir.

Ümumi azotun, mütəhərrik fosfor və mübadiləvi kaliumun miqdarına görə hər bir əkin sahəsi üçün tərtib olunmuş qida kartoqramı 3-5 il ərzində gübrələrin tətbiqi üçün kifayət qədər yaxşı vasitədir.

Torpağa tətbiq olunan mineral gübrələrin dozası qida maddələrinin miqdarından və məhsuldarlıqdan asılı olaraq torpaqda bitkilər üçün mənimsənilən formada olmalıdır.

Onu da qeyd edək ki, mineral gübrələr bitkilər tərəfindən yalnız məhlul şəklində olduqda yaxşı mənimsənilir. Bunun üçün, ilk növbədə gübrə tətbiq edilən torpaqda kifayət qədər nəmliyin olması ən əsas faktorlardan biridir. Torpaqda olan rütubətin hesabına azot gübrəsi torpağın dərin qatlarına, yəni əsas kök sisteminin inkişaf etdiyi qatlara yuyula bildiyi halda, fosfor və kalium gübrələrinin azot gübrəsinə nisbətən nüfuz etmə qabiliyyəti çox zəif olduğu üçün torpağın dərin qatlarına yuyula bilmir. Zəif rütubətli ərazilərdə fosfor və kalium gübrələri dərin şum altına basdırılmalıdır.

Becərilən bitkilərin vaxtında su ilə təmin edilməsi və qida maddələri ilə normal qidalandırılması nəticəsində məhsuldarlığı da yüksəlməlidir ki, bunun nəticəsində də tətbiq edilmiş gübrələrdən istifadə əmsalı yüksələ bilsin.

Azot, fosfor və kalium gübrələri ayrılıqda deyil, birlikdə, həm də müəyyən olunmuş nisbətdə torpağa verildikdə yüksək səmərə alınır.

Bitkinin yaşıl kütləsini daha çox artırmaqla onun kütləsinin çoxalmasına və boyunun uzanmasına azot gübrəsi yaxşı təsir göstərir. Azot gübrəsinin illik normasının 20-30 %-i səpinqabağı becərmədə, yaxud səpinlə birlikdə, 70-80%-i isə vegetasiya müddətində yemləmə şəklində verilir.

Bitkinin bar orqanlarının əmələ gəlməsinə və inkişafına fosfor daha yaxşı təsir göstərməklə onun vegetasiya müddətini azaldır. Fosfor təkçə məhsuldarlığı artırmır, o həmçinin şəkərli bitkilərin şəkərini, yağlı bitkilərin yağını artırmaqla məhsulun keyfiyyətini yüksəldir. Torpaqlarda fosfor tərkibli gübrələrin dərin şum altına verilməsi onların əsas gübrə kimi səmərəliliyini artırır. Torpağın struktur tərkibindən asılı olaraq, fosforun illik dozasının bir hissəsini əsas gübrə kimi torpaqda şum altına, qalan hissəsini isə səpinlə birlikdə və vegetasiya müddətində yemləmə şəklində torpağın dərin qatlarına vermək məsləhət görülür.

Üzvi birləşmələrin tərkibinə kalium daxil olmasa da, bitki hüceyrələrində gedən maddələr mübadiləsinə aktivləşdirici təsir göstərir. Buna görə də bitkidə əsasən üzvi maddələrin (saxarozanın, yağların, nişastanın) sintezini gücləndirmək üçün torpağa kalium gübrəsi verilməlidir. Əsas gübrə kimi kalium gübrəsinin illik normasının yarısını şum altına, qalan hissəsini isə yemləmə şəklində vegetasiya ərzində vermək faydalıdır.